

EL RECURSO DE CASACIÓN PARA UNIFICACIÓN DE DOCTRINA EN EL ORDEN SOCIAL DE LA JURISDICCIÓN

Autores: García Murcia, J. (Dir.), Aguilera Izquierdo, R., Agut García, C., Cano Galán, Y., Castro Argüelles, M.A., Ceinos Suárez, A., Fernández Avilés, J.A., Fernández Márquez, O.L., García Quiñones, J.C., González del Rey Rodríguez, I., Maneiro Vázquez, Y., Menéndez Sebastián, P., Rodríguez Cardo, I.A., Rodríguez-Rico Roldán, V., Serrano García, M.J., Torollo González, F.J.

Editorial: Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado. Colección de Derecho del Trabajo y Seguridad Social. Madrid, 2020, 547 páginas.

O estudo do recurso de casación para a unificación de doutrina, como recurso extraordinario e excepcional, garante da unidade de criterio na interpretación do Dereito, constitúe o obxecto de estudo deste traballo que, baixo a dirección do profesor García Murcia, conta coa participación de relevantes expoñentes do iuslaboralismo español.

Como labor inherente a quen exerce a dirección da obra, o profesor García Murcia introduce ao lector, no Capítulo I, na configuración xurídica do recurso de casación para unificación de doutrina. Axilmente, realiza un percorrido no seu proceso de configuración que se inicia coa reestruturación xurisdiccional operada pola Lei 7/1989, do 12 de abril, de bases de procedemento laboral. Tomando este punto de partida, o profesor García Murcia esmiuza os fitos legislativos e xurisprudenciais que deron forma ao actual recurso de casación para unificación de doutrina e que, dalgunha maneira, explican a boa adaptación que este recurso tivo á xurisdicción social.

Dende o punto de vista legislativo, cabe destacar, e así o fai o autor, a actualización de determinados aspectos do

mesmo en virtude da Lei 36/2011, do 10 de outubro, reguladora da xurisdición social; moitos dos cales foron consecuencia do intenso labor de precisión que respecto diso viña facendo o Tribunal Supremo. Precisamente, este labor de precisión do Tribunal Supremo constitúe o elemento esencial deste capítulo, e é dende esta perspectiva dende a que o lector poderá atopar un percorrido sobre a intervención do Tribunal Supremo na paulatina ampliación dos aspectos susceptibles de casación e, de maneira especial, no relativo ao xuízo de contradición como requisito esencial para a viabilidade do recurso.

O Capítulo II, a cargo do profesor Fernández Márquez, afonda nos requisitos substanciais da unificación de doutrina: contradición, infracción legal e contido casacional. Tras unha interesante reflexión inicial acerca da súa natureza como recurso en interese de parte e as consecuencias da casación unificadora no interese xeral, o autor analiza os aspectos máis relevantes dos requisitos esenciais da casación. Esta análise aséntase sobre a modulación que se deu a cada un deles para o acceso a un recurso que, de non ser por estes requisitos e como consecuencia da iniciativa privada que se sinalou, podería provocar certa saturación do propio Tribunal Supremo como órgano de resolución.

A profesora Serrano García estuda no Capítulo III as cuestións relativas ao escrito de preparación do recurso como un dos seus requisitos formais. Un capítulo de especial interese práctico que aborda aspectos como a lexitimación na preparación do recurso, as particularidades do prazo ao que se atopa suxeita a dita preparación e a incidencia de LexNet sobre aquel, o contido e alcance que a xurisprudencia deu á exposición do núcleo de contradición ou a delimitación e valor procesual das sentenzas que poden utilizarse para fundamentar a devandita contradición. En definitiva, uns requisitos especialmente esixentes mesmo nesta fase de preparación e que dan conta do carácter

extraordinario e excepcional do recurso de casación para a unificación de doutrina.

Os aspectos relativos á sentenza de contraste son analizados detalladamente no Capítulo IV deste traballo. Da man da profesora Agut García, o lector poderá atopar neste capítulo un minucioso estudo da sentenza de contraste como elemento indispensable do recurso de casación para a unificación de doutrina. Para iso, a profesora Agut esmiza os elementos esenciais que condicionan a idoneidade da sentenza de contraste e que, en esencia, xiran ao redor da súa propia existencia, as normas para a súa incorporación ao proceso e os requisitos que esta debe reunir para que poidan darse os orzamentos do recurso. Aspectos como os órganos xudiciais de orixe das sentenzas que poden ser achegadas para contraste, a súa firmeza, a súa identificación e incorporación, a súa presenza nas fases de preparación e interposición do recurso, a súa efectividade nos orzamentos do recurso (feitos, pretensións e fundamentos comparables), así como a súa relación coa doutrina a unificar, dan contido a un capítulo que conclúe cun gráfico e agradecido resumo final sobre as causas de inadmisión do recurso relacionadas coa sentenza de contraste.

No Capítulo V, a profesora Cano Galán realiza un minucioso traballo de identificación e reflexión acerca dunha nova modalidade de contradición, a posteriori, como alternativa ás comúns contradicións ordinaria e a fortiori. Tras unha análise inicial da contradición ordinaria como requisito básico do recurso en todos os seus elementos, a autora aborda a contradición a fortiori como excepción á necesidade de igualdade substancial nos feitos probados, de maneira que poida admitirse o recurso de casación para a unificación de doutrina aínda que os feitos probados das resolucións comparadas difiran. En consecuencia, sempre que se aprecie a existencia de igualdade substancial en pretensións e fundamentos, e se producen fallos

contraditorios, o recurso pode ser admitido. A dita posibilidade ten a súa razón de ser na existencia de contradición aínda que os feitos probados das sentenzas comparadas difiran, aínda que só no suposto en que sendo estes substancialmente iguais respecto da cuestión exposta no recurso, os da sentenza de contraste vaian máis aló dos da sentenza recorrida. Como exemplo, a autora incorpora ao seu estudo un xeneroso catálogo de sentenzas nas que se admitiu a contradición a fortiori en cuestións de Seguridade Social, Dereito do Traballo, Dereitos Fundamentais ou cuestións procesuais e de interpretación da normativa laboral.

Con todo, como se suxeriu, a principal achega da profesora Cano neste traballo é a identificación dunha contradición a posteriori, termo non utilizado doutrinal nin xurisprudencialmente e que, nas súas propias palabras, xorde tras unha complexa análise da finalidade pretendida co recurso e que este cumpra co seu labor unificador. A súa configuración aséntase sobre a necesidade de examinar o fondo da cuestión exposta no recurso como paso previo para concretar, a posteriori, se existe ou non identidade nos feitos probados e, en consecuencia, a necesaria contradición. Consciente da dificultade de apreciación da contradición a posteriori, a profesora Cano incorpora tamén aquí un coidado repertorio xurisprudencial que permite ao lector a identificación da orixe desta particular contradición, a súa configuración, así como o estudo de supostos nos que o recurso resultou admitido/inadmitido asumindo/rexeitando a contradición a posteriori.

O profesor Rodríguez Cardo aborda no Capítulo VI a posibilidade de invocación de sentenzas de Tribunais Maiores no recurso de casación para unificación de doutrina. Baixo esta acepción alude, seguindo o disposto no artigo 219.2 da LRXS, ao Tribunal Constitucional, ao Tribunal de Xustiza da Unión Europea e ao Tribunal Europeo de Dereitos Humanos. Nestes supostos, o profesor Rodríguez Cardo chama a atención sobre a certa flexibilización das esixencias

da contradición que, polo xeral, vén condicionada pola propia limitación que presenta a xurisprudencia do TC (conceder ou denegar a tutela do dereito ou liberdade invocados) ou factores externos derivados do uso de sentenzas de órganos xudiciais internacionais (concorrenza de lexislación doutros Estados, diferenzas idiomáticas etc). Non obstante, como pon de manifesto, aínda que se admite certa relaxación na contradición e non se esixe a identidade integral habitual, si se esixe homoxeneidade no debate ou problema suscitado para a admisión do recurso.

No Capítulo VII, a profesora Castro Argüelles estuda as dificultades de contradición en asuntos relativos á extinción do contrato de traballo. Este capítulo pon de manifesto a dificultade que leva a procura de termos homoxéneos de comparación nestes supostos nos que a decisión xudicial susténtase nunha valoración individualizada das circunstancias de feito. Non obstante, ofrece ao lector unha interesante selección de sentenzas do Tribunal Supremo que mostran que, aínda que resulta complicado atopar situacións substancialmente iguais que permitan un xuízo de contradición positivo, estas si se deron en asuntos en materia de despedimento disciplinario, extinción do contrato por vontade do traballador, despedimento obxectivo, despedimento colectivo, aspectos formais e de contido da comunicación da extinción do contrato, a extinción de contratos temporais ou o valor liberatorio da liquidación de terminación do contrato.

As posibilidades casacionais en unificación de doutrina das cuestións relativas ao accidente de traballo e outros asuntos de Seguridade Social son obxecto de análise por parte da profesora Ceinos Suárez no Capítulo VIII. En materia de accidente de traballo, e como consecuencia da amplitude da definición que do devandito concepto contén o art. 156 LXSS, a profesora Ceinos ofrece unha completa visión dos aspectos máis relevantes sobre os que tivo oportunidade de pronunciarse o Tribunal Supremo. Con estes medios, e de maneira sumamente xenerosa, analiza a existencia de

contradición nos casos de accidentes sufridos en tempo e lugar de traballo, a extensa variedade de supostos de accidente de traballo in itinere , os accidentes na modalidade de traballo en misión, os supostos de recargas de prestacións por incumprimento de medidas de prevención ou a indemnización por danos e prexuízos derivada de accidente de traballo. Como peche a este capítulo, a profesora Ceinos aborda a dificultade (aínda que non imposibilidade) de acceso ao recurso de casación para unificación de doutrina, principalmente pola dificultade que entraña a existencia de situacións substancialmente idénticas, noutros asuntos de Seguridade Social.

A profesora Maneiro Vázquez abre unha nova perspectiva de análise do tema no Capítulo IX, abordando a marxe de unificación de doutrina en materias que, en esencia, non serían susceptibles de suplicación. A excepción habilitante xorde pola necesaria concorrencia doutra pretensión, polo xeral, unha reclamación de cantidade por unha contía litixiosa superior a 3.000 euros, ou unha pretensión de tutela de dereitos fundamentais. Con este punto de partida, a profesora Maneiro clarifica as posibilidades de unificación de doutrina nestas materias a través dun serio traballo de identificación e análise, por exemplo, en sentenzas ditadas na modalidade especial de modificación substancial das condicións de traballo de carácter colectivo, de clasificación profesional ou aquelas sobre dereitos de conciliación da vida persoal, familiar e laboral. Como peche, abórdase o pleno acceso ao recurso de suplicación nos supostos de acumulación dunha pretensión de tutela de dereitos fundamentais, con independencia da súa modalidade de tramitación.

O Capítulo X, a cargo da profesora Menéndez Sebastián, analiza a interrelación no recurso de casación para unificación de doutrina de sentenzas individuais e colectivas. Na orixe da análise atópase o disposto no artigo 160.5 da LRXS e en virtude do cal o efecto positivo de *cousa xulgada* da sentenza de conflito colectivo obriga á súa observancia e

vinculación mesmo aínda que no recurso de casación unificadora non se invocase esta como sentenza de contraste. Con todo, como sinala e expón a profesora Menéndez, esta acción non é absoluta, na medida en que require dunha identidade de obxecto ou dunha relación de directa conexión o que, aínda que a priori podería entenderse como unha anulación da contradición propia do recurso, esixe unha necesaria comparación entre ambas as sentenzas. A execución desta disposición, o alcance dos conceptos de identidade obxectiva e directa conexión, así como a aplicación desta doutrina a outras materias colectivas completan o tratado neste capítulo.

O profesor González del Rey Rodríguez profunda no Capítulo XI no consabido requisito de contradición que caracteriza e dá razón de ser ao recurso de casación para unificación de doutrina. Non obstante, a súa análise céntrase na contradición e a infracción xurídica por motivos procesuais; en especial, como consecuencia da certa flexibilización que respecto diso introduciu o Acordo non xurisdiccional, do 11 de febreiro de 2015, do Pleno da Sala do social do Tribunal Supremo e que rompía coa esixencia precedente dunha dobre identidade, substantiva e procesual, no acceso ao recurso.

A posibilidade de revisión de feitos probados por vía do recurso de casación para unificación de doutrina -en propiedade, a súa limitación- dá contido ao Capítulo XII, a cargo do profesor García Quiñones. Tras unha impecable análise das posibilidades, esixencias e elementos máis destacados da revisión de feitos probados no recurso de suplicación, así como do erro de feito na apreciación da proba no recurso de casación ordinaria, conclúe necesariamente en destacar a limitación que respecto diso supón a dita revisión en unificación de doutrina, tendo en conta que a igualdade substancial dos feitos que se esixe entre as sentenzas de comparación deben ser aqueles que fosen probados e consten como tal nas devanditas sentenzas. A única excepción, e así o sinala o profesor

García Quiñones, daríase naqueles supostos nos que algún feito non conste expresamente na relación de feitos probados por considerarse intranscendente, pero cuxa certeza estivese recoñecida, nese caso a xurisprudencia aceptou a súa consideración como feito probado en casación para unificación de doutrina se este se estima transcendente para a adopción do pronunciamento correspondente.

No capítulo XIII, o profesor Torollo González estuda a lexitimación do Ministerio Fiscal na interposición do recurso de casación para unificación de doutrina en defensa da legalidade. Esta lexitimación, introducida pola LRXS, habilita ao Ministerio Fiscal para a interposición do devandito recurso por iniciativa propia ou ben por instancia de órganos ou entidades que ostenten un interese lexítimo na unidade xurisprudencial sobre a cuestión litixiosa, pero sempre actuando estes últimos como promotores, nunca como lexitimados, reservando a LRXS esta posición unicamente ao Ministerio Fiscal. Os supostos de interposición do recurso, o seu procedemento, o contido do escrito de solicitude cando este se promove por instancia de parte ou os efectos da sentenza ditada respecto diso son estudados nun capítulo que o profesor Torollo pecha cun sucinto análise das escasas sentenzas e materias que se trataron por esta vía.

O capítulo XIV, da man dos profesores Fernández Avilés e Rodríguez-Rico Roldán, aborda o contido e alcance das sentenzas ditadas en recurso de casación para a unificación de doutrina. Tras unha práctica aproximación introdutoria á forma e contido da sentenza, profunda na análise da delimitación da súa eficacia, prestando especial atención aos seus efectos sobre as sentenzas precedentes á impugnada e incidindo o feito de que o pronunciamento do Tribunal Supremo neste marco non pode desprezar efectos sobre situacións xurídicas creadas polas resolucións precedentes á impugnada, aplicando así o principio de *cousa xulgada* respecto das sentenzas anteriores á recorrida.

Seguidamente, os autores ofrecen o seu punto de vista acerca da posibilidade, restrinxida, de introdución de novas cuestións no recurso e a súa incidencia sobre a sentenza, sinalando como única posibilidade a corrección daqueles vicios que excedan do mero interese privado e que poidan ter unha proxección pública. Como peche a este capítulo, o lector poderá atopar unha interesante reflexión acerca do alcance da función unificadora e do establecemento da devandita doutrina.

Finalmente, completando este traballo coral, a profesora Aguilera Izquierdo realiza no Capítulo XV unha precisa análise da interrelación do recurso de casación para a unificación de doutrina e o recurso de amparo. Unha interrelación que a profesora Aguilera aborda dende a subsidiariedade do recurso de amparo fronte ao de casación, tendo en conta que o recurso de amparo só será admisible cando se esgoten todos os medios de impugnación previos polas normas procesuais para o caso concreto dentro da vía xudicial. Esta esixencia serve de fío condutor na análise da súa viabilidade coa contradición que caracteriza ao recurso de casación, a idoneidade e/ou oportunidade da súa interposición, ou a súa adaptabilidade ao incidente de nulidade de actuacións.

En definitiva, atopámonos ante unha obra de obrigada lectura para quen precise unha visión completa, actualizada e rigorosa dos aspectos esenciais do recurso de casación para a unificación de doutrina na xurisdición social; todo iso, acompañado dun importante aparato crítico e un rico repertorio xurisprudencial.

JOSÉ MANUEL PAZÓ ARGIBAY
Doutor en Dereito

Universidade de Santiago de Compostela
josemanuel.pazo@usc.es